

Opinieartikel: **Brussel blijft de hoofdstad van Vlaanderen!**

Auteur: Prof. Jan Degadt

Datum publicatie: 15 april 2006

Webstek Comité Vlaanderen Onafhankelijk

www.vlaanderen-onafhankelijk.be

Brussel is de hoofdstad van Vlaanderen en zal dat blijven

'*The virtue of being dull*', vrij vertaald is dit een ode aan de saaiheid. Het was een artikel in het nummer van 4 maart 2006 van het internationale weekblad 'The Economist'. Het artikel gaat echter helemaal niet over een saai onderwerp want een ondertitel verwijst naar 'America's resurgent capital', Washington DC.

De huidige burgemeester van Washington krijgt alle lof voor, jawel, zijn saaiheid. Het gaat natuurlijk om zijn degelijk bestuur. Men verwijst onder meer naar de grotere autonomie van de schoolbesturen. Dit maakt het hen mogelijk om streng op te treden, ook in achtergestelde wijken. Het gevolg is een spectaculaire stijging van de kwaliteit van het onderwijs. Burgemeester Anthony Williams heeft verder gezorgd voor een begroting in evenwicht, een terugkeer van de middenklassen en een daling van de criminaliteit. Er is ook kritiek: door de terugkomst van de middenklasse is er een verdringing van armen uit bepaalde wijken en heel wat openbare scholen worden nog steeds slecht bestuurd.

Sommige thema's klinken zeker vertrouwd voor wie de 'Brusselse problematiek' volgt in Vlaanderen. Er zijn gelijklopende toestanden in Brussel en Washington (bijzonder hoofdstedelijk statuut, analoge grootstedelijke problemen, vergelijkbare dimensie) maar ook verschillen (in Washington is er één verkozen burgemeester, in Brussel is er een versnippering van overheden en mandatarissen). Vandaag is het debat over de staatkundige toekomst van Vlaanderen open. Het is trouwens merkwaardig dat in Vlaamse debatten over Brussel er steevast verwezen wordt naar Washington DC. Het was niet anders in het Manifest dat de Denkgroep 'In de Warande' onlangs heeft gepubliceerd.

Vandaag staat de Vlaamse staatsvorming (confederalisme, independentisme, separatisme ...) op de agenda. Ik laat het aan de lezer over om hierbij de volgorde in te vullen maar er zal in ieder geval moeten nagedacht worden over de verhouding van Brussel tot Vlaanderen. Brussel is een deel van Vlaanderen, zij het met een bijzonder statuut. Het is ook onze hoofdstad.

In deze bijdrage wil ik materiaal aanreiken voor verdere discussie over het 'Dossier Brussel'. In een eerste deel bekijk ik het z.g. Brusselse kluwen, in het tweede deel de z.g. belangengemeenschap van Brussel en Vlaanderen. Ik eindig met enkele conclusies.

Dit is een opiniestuk, geen studie. Ik dank de beheerders van deze webstek omdat zij mij de gelegenheid gegeven hebben mijn opinie toe te lichten. Misschien zal een belangstellende lezer bijkomende informatie willen zoeken. Daarom geef ik achteraan nog wat suggesties.

1. Het 'Brusselse kluwen': hoofdstedelijke functie, regionale autonomie en bijzonder taalstatuut

Brussel vormt in de ogen van de meeste Vlamingen een ingewikkeld 'kluwen'. Brussel is een tweetalig gebied en meervoudige hoofdstad: Vlaanderen, het federale België, de Franstalige gemeenschap claimen Brussel als hoofdstad. Het is ook de vestigingsplaats (zonder formele titel als hoofdstad) van meerdere Europese en internationale instellingen. Brussel is echter ook een autonome entiteit binnen de Belgische federale logica. Het is een derde Gewest, naast Vlaanderen en Wallonië maar het is geen 'Gemeenschap' (tot spijt van wie het benijdt). Zowel de Vlaamse als de Franse Gemeenschap hebben het recht in Brussel een beleid te voeren, instellingen op te richten of te subsidiëren voor onderwijs, cultuur en welzijn.

Brussel heeft een lokale democratie met een verkozen parlement voor de z.g. gewestmateries maar de twee grote gemeenschappen besturen mee voor de z.g. gemeenschapsmateries. Het bestaan van een gemeenschappelijke gemeenschapscommissie, negentien gemeenten en een gouverneur zonder provincie maken het bestuur zeker niet transparanter.

Hoe is het gegroeid?

Vandaag vinden wij met zijn allen, ook in Vlaanderen, de meervoudige hoofdstedelijke functie van Brussel in combinatie met de lokale autonomie evident. Toch willen wij in herinnering brengen dat de huidige toestand het resultaat is van een combinatie van doelgericht beleid en volgehouden inspanningen maar ook wat geluk en toevalstreffers.

De hoofdstedelijke ambities van Brussel dateren van eeuwen geleden. Het stadsbestuur heeft keihard gewerkt en het heeft al het nodige lobbywerk verzet bij de Brabantse hertogen (tegen Leuven), bij de Bourgondische hertogen (tegen Dijon) en bij de vroege Habsburgers (tegen Mechelen). Vanaf de 17de en 18de eeuw is Brussel de verblijfplaats van de landvoogden en het Hof en hiermee de feitelijke hoofdstad van de Zuidelijke Nederlanden. Dit komt nog even in gevaar tijdens de Franse bezetting, als Brussel gedegradeerd wordt tot hoofdplaats van het Departement van de Dijle. Koning Willem maakt Brussel echter opnieuw tot hoofdstad, zij het in een duo-baan samen met Den Haag.

De '*Belgische Revolutie*' van 1830 is in Brussel uitgebroken en het lijkt dan ook vanzelfsprekend dat de nieuwe staat Brussel tot zijn hoofdstad zou uitroepen. Dit werd ook bekrachtigd in de Belgische grondwet. De huidige tekst bepaalt in art. 194: "*De stad Brussel is de hoofdstad van België en de zetel van de federale Regering*".

Het België van 1830 was een gecentraliseerde eenheidsstaat met Brussel als hoofdstad en met provincies en gemeenten als ondergeschikte besturen. Er was geen vraag om aan het plaatselijke bestuur van Brussel een speciaal statuut te geven. Brussel was bovendien niet alleen het politieke maar ook het economische beslissingscentrum. De industriële revolutie werd in ons land omkaderd door het z.g. holdingkapitalisme.

Vanaf de twintigste eeuw verandert de situatie drastisch. Vlaanderen en Wallonië eisen een deconcentratie van de economische en politieke beslissingsmacht. 'Brussel' staat hierbij symbool voor het gecentraliseerde België. Daarom eisen Vlaanderen en Wallonië het 'ontvetten van Brussel'. Op het einde van de twintigste eeuw transformeert België zich van gecentraliseerde eenheidsstaat tot federaal koninkrijk. Artikel 1 van de grondwet bepaalt, in zijn huidige tekst: "*België is een federale staat, samengesteld uit de gemeenschappen en de gewesten*".

Regionale autonomie en tweetaligheid voor het 'Derde Gewest'

Op een kaart van het gefederaliseerde België ligt het huidige Brusselse Gewest als een enclave binnen het Vlaamse Gewest. De grens is geen natuurlijke grens, het is geen historische grens, het is geen economische grens, het is zelfs geen grens tussen het verstedelijkte gebied en het omringende platteland. De huidige gewestgrens was oorspronkelijk de taalgrens tussen het eentalig Nederlandstalig gebied en het tweetalige gebied.

De strijd voor Vlaamse ontvoogding was lange tijd in eerste instantie een taalstrijd. Als resultaat van die taalstrijd werd België ingedeeld in vier taalgebieden. Dit wordt vandaag uitdrukkelijk bekrachtigd in artikel vier van de grondwet: "*België omvat vier taalgebieden: het Nederlandse taalgebied, het Franse taalgebied, het tweetalige gebied Brussel-hoofdstad en het Duitse taalgebied*".

Het is onnodig om in herinnering te brengen dat het afbakenen van de taalgrenzen, later de gewestgrenzen, niet zonder problemen is verlopen. Sinds 1954 valt het Brusselse tweetalige gebied samen met de 19 gemeenten die vandaag ook het Brusselse Gewest vormen.

Sindsdien is niet meer gesleuteld aan de territoriale afbakening van de taalgebieden. Zeker in Vlaanderen werd de verdere uitbreiding van Brussel geassocieerd met verstedelijking en verfransing en daarom als bedreigend ervaren (de 'olievlek').

In 1963 werd het administratieve arrondissement Brussel-Hoofdstad gevormd, bestaande uit de 19 gemeenten. Het gerechtelijke arrondissement en het kiesarrondissement zijn ruimer: het bekende B-H-V of Brussel-Halle-Vilvoorde.

Na het interludium van de Brusselse agglomeratie(raad) in 1971 wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 1989 gevormd. Hiermee krijgt Brussel-19 zijn lokale autonomie die tot vandaag bestaat. Artikel 13 van de grondwet bepaalt: "*België omvat drie gewesten: het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Gewest*".

Het Brusselse Gewest staat als constituerend element van het federale Koninkrijk dus 'naast' Vlaanderen en Wallonië maar als 'hoofdstedelijk' gewest is zijn positie toch specifiek. Het is niet alleen officieel tweetalig, bovendien kunnen de twee grote Gemeenschappen hier hun bevoegdheden uitoefenen. Verder bestaat de lokale autonomie van het Gewest nog uit een aantal Agglomeratiebevoegdheden, restanten van de vroegere provinciale bevoegdheden en eigen gemeenschapsinstellingen zoals de Vlaamse Gemeenschapcommissie (VGC), de Franse Gemeenschapcommissie (COCOF), de Gemeenschappelijke Gemeenschapcommissie (GGC).

Brussel hoofdstad van Vlaanderen

Ondertussen heeft ook de Vlaamse autonomie langzaam maar zeker vorm gekregen. In Vlaanderen heeft men de instellingen van de Gemeenschap en het Gewest vrij snel gefuseerd. *Het Vlaamse Parlement heeft bij decreet van 6 maart 1984 Brussel uitgeroepen tot hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap*. Brussel is dat gebleven tot op vandaag.

De politieke transformatie van België van een gecentraliseerde eenheidsstaat naar een federaal koninkrijk gaat samen met belangrijke economische verschuivingen. De economische dominantie van de holdings maakt in Vlaanderen plaats voor een grotere impact van de multinationale bedrijven en van plaatselijk ondernemerschap. In Wallonië heeft het verdwijnen van het holdingkapitalisme geen economische vernieuwing gebracht maar eerder een economisch vacuüm. Brussel wordt langzaam maar zeker een tertiaire economie.

Brussel vestigingsplaats van Europese en internationale instellingen

De omvorming van België tot een federaal koninkrijk zou misschien kunnen geleid hebben tot een 'ontvetten' van de hoofdstedelijke functie van Brussel maar in de praktijk is dat geenszins het geval. Eigenlijk zijn alleen de Waalse instellingen verdwenen, de federale en Vlaamse zijn gewoon gebleven of zijn verder uitgebouwd. Bovendien wordt het 'ontvetten' van het Belgische Brussel meer dan gecompenseerd door de ontwikkeling van het Europese Brussel.

Reeds van in de jaren '50 bestond er onenigheid over de vestigingsplaats van de Europese instellingen en heeft men dan maar gewerkt met 'voorlopige' regelingen. Vandaag is Brussel de verblijfplaats van de Europese Commissie en zijn administratie, het Economisch en Sociaal Comité en het Europees Comité van de Regio's, bepaalde diensten van het Parlement en het secretariaat van de Ministerraad.

Brussel is vandaag nog steeds niet 'de jure' de Europese hoofdstad. Het ziet er bovendien niet naar uit dat het dit op korte termijn zal worden. Het ontwerp Europese Grondwet voorziet - in tegenstelling tot de Belgische grondwet - niet in een hoofdstad. Artikel III-432 voorziet enkel: "De zetel van de instellingen van de Unie wordt in onderlinge overeenstemming door de regeringen van de lidstaten vastgesteld".

Wel heeft Brussel als feitelijke vestigingsplaats van Europese instellingen een zeer grote internationale zichtbaarheid gekregen. De Europese instellingen krijgen ook binnen Brussel een grote zichtbaarheid in de z.g. Europese wijk tussen het Europese Parlement en het Berlaymontgebouw. Net zoals het Brusselse stadsbestuur vroeger het paleis op de Koudenberg heeft ingericht om Brussel voor de vorsten meer aantrekkelijk te maken dan Mechelen of Dijon doet men nu hetzelfde met Residence Palace en de Europese wijk. De doelgroep zijn nu de Europese instellingen, de concurrent in de eerste plaats Straatsburg.

Waar de vestiging van de Europese instellingen het resultaat is van heel subtiel en ingewikkeld politiek lobbywerk en van 'sluipende besluitvorming', is het heel anders gegaan met de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Hier heeft Brussel een tikkeltje geluk gehad. In 1965 wilde de toenmalige Franse president De Gaulle deze instelling weg uit Frankrijk en dan heeft men vrij snel de beslissing genomen en uitgevoerd om naar België te komen.

Vandaag kunnen wij vaststellen dat de internationale aanwezigheid heeft gezorgd voor een aanzienlijke impuls voor de regionale economie en werkgelegenheid in Brussel. De vijf belangrijkste organisaties in rangorde van hun werkgelegenheid in Brussel waren in 2003:

EU Commissie	15.610
EU Raad	2.487
EU Parlement	2.194
NAVO	1.116
EU ESC	525

2. De belangengemeenschap van Brussel en Vlaanderen

Brussel was en is in Vlaanderen niet geliefd. In het gecentraliseerde België van vroeger was Brussel de zetel van een gewantrouwde overheid en het holdingkapitalisme. Het was voor Vlaanderen vooral ook een geduchte verfransingsmachine. Omgekeerd was en is ook Vlaanderen niet geliefd bij alle Brusselaars. Het gecentraliseerde België legde voor Brussel economisch geen windeieren en de eis tot zelfbestuur van Vlaanderen (en van Wallonië) werd in de hoofdstad vaak als bedreigend ervaren voor de eigen welvaart.

En toch! Brussel en Vlaanderen hebben meer gemeenschappelijke belangen dan belangenconflicten. Wij bekijken het even vanuit het standpunt van Vlaanderen en het standpunt van Brussel.

Lasten en lusten van Brussel voor Vlaanderen

Welke redenen kan Vlaanderen invoeren om de hoofdstedelijke functie, bekrachtigd in het decreet van 6 maart 1984, toe te wijzen aan Brussel, iets waarin het door Wallonië niet gevolgd wordt. Waarom is Brussel belangrijk voor Vlaanderen? Wij geven een overzicht, vanuit het standpunt van Vlaanderen.

- De Brusselse Vlamingen.

Vlaanderen kan zijn gemeenschapsbevoegdheden uitoefenen te Brussel. De Brusselse Vlamingen vormen de eerste voor de hand liggende doelgroep voor het Vlaamse beleid op het gebied van welzijn, cultuur en onderwijs te Brussel. De Brusselse Vlamingen hebben bepaalde rechten, sturen bijvoorbeeld volksvertegenwoordigers naar zowel het Vlaamse als het Brusselse Parlement. Vlaanderen is verantwoordelijk voor de Brusselse Vlamingen en investeert, al dan niet via de VGC, in onderwijs, cultuur en welzijn. Aangezien wij geen subnationaliteit kennen is de doelgroep Brusselse Vlamingen statistisch moeilijk te definiëren. Het Vlaamse regeerakkoord heeft de doelgroep van het Vlaamse beleid te Brussel bepaald op 300.000 personen.

- Het geografische gegeven.

Brussel vormt een sterk verstedelijkte enclave in het al verstedelijkte en dichtbevolkte Vlaanderen. Brussel is ook een verkeersknooppunt. Zelfs indien Brussel een buitenlandse enclave zou zijn, geregeerd door Japanners of Jemenieten zonder historische of culturele bindingen met Vlaanderen of Wallonië, zouden Brussel en Vlaanderen nog steeds alle belang hebben bij samenwerking op dit punt. Ik heb het over nabuurschap op het gebied van ruimtelijke ordening, wegen, spoorwegen, waterwegen en luchtwegen.

- Brussel is ook een regionale centrumstad.

In het Vlaamse discours over Brussel heeft men het vaak over Brussel als stad van de Brusselse Vlamingen en als hoofdstad van alle Vlamingen maar men vergeet soms dat Brussel ook een regionale centrumstad is.

Voor de Brusselse Vlamingen en voor de Vlamingen uit de Rand is er natuurlijk geen gesplitst B-H-V als het gaat om het onderwijs, cultuur, gezondheidszorg. De Vlaamse dienstverlening in Brussel wordt niet alleen geapprecieerd door de Brusselse Vlamingen maar ook door de Vlamingen uit de Rand. Brussel heeft een regionale centrumfunctie. Deze functie vinden wij ook in andere grote en middelgrote steden. Ook in Antwerpen of Gent komen mensen uit de Rand naar de stad voor onderwijs, cultuur, gezondheidszorg.

- Economie en tewerkstelling.

Brussel is een tewerkstellingsmachine voor Vlaanderen en evenzeer voor Wallonië. Uit een telling van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) blijkt dat er dagelijks 223.714 pendelaars uit (de rest van) Vlaanderen en 127.018 pendelaars uit Wallonië in Brussel komen werken (cijfers van 2003). Het gaat hier enkel over gesalarieerden. Ter vergelijking: er werken slechts 33.697 Brusselaars elders in Vlaanderen en 16.288 in Wallonië. De term tewerkstellingsmachine moet hier bijna letterlijk begrepen

worden. Ongeveer 9 % van de buiten Brussel wonende Vlamingen met vast werk werken in Brussel. Voor Wallonië is het cijfer 10 %. Onnodig in herinnering te brengen dat werkgelegenheid een topprioriteit is en moet zijn voor elke beleidsverantwoordelijke, ook in Vlaanderen.

- *De internationale functie.*

Wie met de auto door de Belliardstraat rijdt ziet een enorme vlag van de Duitse deelstaat Baden-Württemberg. Nagenoeg alle landen, deelstaten, grote steden en andere entiteiten hebben een delegatie te Brussel. Zij komen hier niet uit sympathie voor Vlaanderen of België maar zij komen voor de internationale en Europese instellingen. Wie internationaal wil meespelen, moet ook inwerken op de internationale organisaties en alles wat daar rond hangt, pers, ngo's, lobbyisten enz. Dat geldt ook voor Vlaanderen. Heden is Vlaanderen geen ondergeschikt bestuur maar wel een deelstaat met internationaal verdragrecht. Indien Vlaanderen in de Balkan of Azië zou liggen zou het vandaag al een delegatie openen in Brussel.

Vanuit Vlaams perspectief zouden wij dus kunnen stellen dat Brussel het volgende vertegenwoordigt: de centraal gelegen hoofdstad, een stad met een doelgroep van 300.000 inwoners, een belangrijke regionale centrumstad, negen procent van onze tewerkstelling in loondienst, onze belangrijkste internationale diplomatieke aanwezigheid.

In boekhoudkundige termen uitgedrukt betekent dit: het brengt ons op, dus het mag wat kosten. Er is dus eigenlijk geen bezwaar tegen financiële geldstromen van Vlaanderen naar Brussel. De Brusselse Minister-President vroeg onlangs om bijkomend geld voor de hoofdstedelijke functie en hij heeft niet helemaal ongelijk. Er is natuurlijk wel een bezwaar tegen onvoorwaardelijke, ongecontroleerde, niet-transparante transferten van geld. Men spreekt beter over *investeringen* dan wel over *transferten*. Bij investeringen gaat de portemonnee open maar dan wel op een beredeneerde wijze, rekening houdend met kosten en baten, efficiëntie en effectiviteit, evaluatie van eerder gemaakte afspraken.

Lasten en lusten van Vlaanderen voor Brussel

Vlaanderen heeft Brussel nodig maar heeft Brussel ook Vlaanderen nodig? Als wij het extreem stellen: kan Brussel zijn Vlaamse of Belgische hoofdstedelijke functies afstoten en zijn regionale autonomie consolideren naar onafhankelijkheid toe? In theorie is het geen probleem. De dimensie van een staat is op zich geen probleem voor zijn leefbaarheid. Luxemburg, Malta en Grieks-Cyprus hebben minder inwoners dan het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en zijn volwaardige onafhankelijke lidstaten van de Europese Unie. Hun burgers genieten net als iedereen van het vrij verkeer van goederen, diensten en kapitalen, met open grenzen binnen de Unie.

Geen probleem dus maar toch is dat scenario pure theorie want een land kan niet tegelijk onafhankelijk zijn en hoofdstad zijn van een buurland. De roeping van Brussel is niet soevereiniteit maar wel een hoofdstedelijke functie. Hiervoor heeft het Vlaanderen nodig. De belangen van Brussel en Vlaanderen zijn op dit punt complementair, ook al leeft in sommige Brusselse milieus een 'omfloerst separatisme', in het bijzonder tegenover vliegstuigen.

Ook de Europese opdracht kan niet zonder Vlaanderen

Het afstoten van de Vlaamse (of Belgische) hoofdstedelijke functie en alles zetten op de Europese roeping is voor Brussel geen optie. Het verwerven en behouden van de Europese opdrachten vereist immers investeringen. Vroeger kon Brussel zelf de investeringen ophoesten om de Brabantse en Bourgondische hertogen te werven. Vandaag beschikt Brussel niet over het financiële draagvlak om zijn Europese roeping waar te maken.

Vandaag is het de federale overheid die betaalt om Europese en internationale instellingen te lokken naar Brussel. Neem bijvoorbeeld het z.g. Beliris-programma. De federale overheid heeft in de jaren '80 bepaalde beloften gedaan tegenover de Europese instellingen om de verkeersinfrastructuur in Brussel te verbeteren. Na de gewestvorming bleek dat het Brusselse Gewest onvoldoende draagvlak heeft om deze federale beloften te honoreren. Daarom hebben de federale regering (dus Vlaams geld) en het Brusselse Gewest samenwerkingsakkoorden afgesloten. In het kader van deze Beliris-akkoorden heeft de federale overheid onder meer de Belliard-Schuman-Kortenbergtunnel afgewerkt. Voor alle Belirisprojecten samen werd er tussen 1 januari 1993 en 31 december 2003 een totaal budget voorzien van 691.524.179,30 euro (of 27,896 miljard Bef). Hiervan werden er effectief 567.431.176,17 euro (of 22,890 miljard Bef) vastgelegd. Dat is dus niet mis. Voor 2005, 2006 en 2007 is er een meerjarenbudget van ongeveer een half miljard euro. Vandaag verschuift het accent van de Europese roeping meer en meer naar de verfraaiing van Brussel en een betere leefbaarheid voor zijn inwoners. Een recent project is de vernieuwing van het Atomium.

De Brusselse Minister-President kan dus terecht geld vragen voor zijn hoofdstedelijke functie maar hij mag niet vergeten dat Brussel ook vandaag reeds heel wat federaal geld krijgt.

Washington DC-statuut is onaantrekkelijk, ook voor de Brusselse bevolking

Alleen Vlaanderen kan Brussel de nodige draagkracht geven om zijn Europese functie in te vullen en het doet dat ook vandaag reeds. Het federale Beliris-geld komt immers overwegend uit Vlaanderen. In een Europees Washington DC-statuut voor Brussel zou dat niet mogelijk zijn. Een dergelijk statuut voor Brussel is trouwens niet alleen onaantrekkelijk voor Vlaanderen maar ook voor de Brusselse bevolking zelf, en niet alleen om financiële redenen.

In de Verenigde Staten zijn er vijftig deelstaten, met elk twee senatoren. De Amerikaanse Senaat heeft dus honderd leden. Het hoofdstedelijk gebied Washington DC heet officieel 'District of Columbia' en is geen staat. Het heeft een oppervlakte van 176 vierkante kilometer en een bevolking van 563.384 (vergelijk: het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, heeft een oppervlakte van 161 vierkante kilometer en een bevolking van ongeveer een miljoen). Washington DC is niet alleen geen staat, het is ook onttrokken aan de indeling in staten. De inwoners zijn dus niet vertegenwoordigd in de beide kamers van het Congres. Zij mogen wel meestemmen voor de presidentsverkiezingen, voor twee z.g. schaduwsenatoren en een schaduwvolksvertegenwoordiger en voor een afgevaardigde bij het Huis van Afgevaardigden. Tussen haakjes, de verkiezingen gebeuren in kiesdistricten die al lang geleden 'onverwijld' zijn afgesplitst van de naburige deelstaten Maryland en Virginia.

Spanningsvelden tussen Brussel en Vlaanderen: taalkwestie en "dualisering" van de economie

Ons pleidooi voor de belangengemeenschap van Brussel en Vlaanderen neemt niet weg dat wij ook oog moeten hebben voor de spanningsvelden. Het taalgebruik blijft een heikel punt. Al te veel Vlamingen in het Vlaamse hinterland denken dat de taalkwestie in dit land opgelost is. Een kort verblijf in Brussel helpt om te beseffen dat dit geenszins zo is. Er zijn zelfs Vlamingen die zo vervreemd zijn van Brussel dat zij er spontaan Frans beginnen te spreken.

De taalproblematiek blijft gevoelig, zeker in combinatie met de internationalisering. Dat was ook vroeger het geval. Historici hebben al heel wat geschreven over Jan Baptist Verlooy. Hij klaagde reeds in 1788 over de verfransing, niet door de Walen of de Fransen - die waren nog niet de baas - maar door de Oostenrijkers en onze eigen elite die met deze Oostenrijkers meebestuurde (Ik laat tussen haakjes dat deze Verlooy later zelf nog Maire de Bruxelles zou worden onder Frans bewind).

Naast de taalkwestie zijn er de economische en financiële aspecten. De hoofdstedelijke en Europese functies hebben voor Brussel geen windeieren gelegd. Uit statistieken gepubliceerd door het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest blijkt dat de *centrale overheid* (federale overheid, gewesten en gemeenschappen, dus niet provincies en gemeenten) in 2000 in totaal 445.550 personen in dienst had, waarvan 127.506 in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Bij de administratie is het belang van Brussel nog meer uitgesproken: op een totaal van 114.407 personeelsleden werken er 47.153 in Brussel (19 gemeenten).

Deze werkgelegenheid is niet alleen goed voor de Brusselse bevolking maar ook voor honderdduizenden pendelaars, zoals wij hoger hebben vastgesteld. De meeste pendelaars zijn hoog opgeleid en hebben een job met een hoog inkomen. De keerzijde is dat Brussel, mede onder invloed van zijn hoofdstedelijke functies, geëvolueerd is tot een diensteneconomie met weinig jobs voor niet-geschoolden. In 2002 zorgde de industrie in Brussel voor nog slechts 7 % van de werkgelegenheid in loondienst tegenover 18 % in België. Vergelijk: de sector openbaar bestuur leverde hier 18 % van de arbeidsplaatsen, tegenover 11 % voor België.

Er dreigt dus een dualisering van de economie: hoogwaardige jobs voor hogeschoolden naast werkloosheid voor niet-geschoolden. Naast deze dualisering brengt de hoofdstedelijke functie ook andere economische lasten voor de Brusselse bevolking. Tot deze lasten behoren onder meer verkeerscongestie en overlast (bijvoorbeeld naar aanleiding van staatsbezoeken en manifestaties). De gewestelijke en plaatselijke overheden moeten zorgen voor een performante dienstverlening voor alle inwoners en moeten toch bepaalde inkomsten derven (bijvoorbeeld de z.g. *dode hand*: federale en andere overheden betalen geen onroerende voorheffing; daarnaast zijn er sommige inwoners zoals diplomaten en internationale ambtenaren die geen belastingen moeten betalen maar wel beroep doen op de dienstverlening van de plaatselijke overheden).

Er is een problematiek van armoede en vooral werkloosheid. Meer dan 53.000 uitkeringsgerechtigde werklozen in een stad die dagelijks meer dan 300.000 pendelaars ontvangt. Als wij ook rekening houden met de niet-uitkeringsgerechtigden (zoals de jonge schoolverlaters) komen wij op meer dan 92.000 werklozen in Brussel (op een Belgisch totaal van 569.028 of 219.452 in Vlaanderen en 257.477 in Wallonië), cijfers van juni 2005. Duidelijk een *mismatch* op de arbeidsmarkt. Daar zit een probleem! *Ook hier is de helpende hand van Vlaanderen onontbeerlijk.*

Ik wil ook nog even in herinnering brengen dat Brussel 10 % van de Waalse werkgelegenheid genereert. Bij alle gesprekken over de toekomst van Brussel blijft ook Wallonië een belangrijke *'stakeholder'* en niet alleen om taalpolitieke redenen.

3. Besluiten

Belangengemeenschap ook emotioneel ondersteunen

Zowel het verhaal over de hoofdstedelijke functie als het verhaal over de dreigende dualisering tonen overduidelijk aan dat Vlaanderen en Brussel op elkaar aangewezen zijn en een belangengemeenschap vormen. Economische en sociale redeneringen volstaan echter niet. Men moet ook emotioneel naar elkaar toegroeien. De taalkwestie is een pijnpunt. Nochtans beschikken wij over heldere afspraken: onze taalwetgeving. Prioritair is niet de taalwetgeving herschrijven maar wel de taalwetgeving naleven, afdwingen en doen naleven.

In politiek Vlaanderen wordt er sinds de jongste staatshervormingen alvast gewerkt aan een Brusselbeleid. Er is een hoofdstuk Brussel in het Vlaamse regeerakkoord. Het omgekeerde is echter niet het geval. Het Brusselse regeerakkoord spreekt onder meer over de Europese en internationale rol van Brussel maar niet over zijn hoofdstedelijke rol tegenover België en Vlaanderen.

Vlaanderen moet investeren in de belangengemeenschap

Een hoofdstad kan niet zonder hinterland. Vlaanderen is de aangewezen partner voor Brussel, met of zonder België. Brussel moet zijn Europese roeping kunnen waarmaken maar heeft niet het draagvlak voor de noodzakelijke investeringen. Vlaanderen moet hierbij helpen. Eigenlijk helpt het Vlaamse geld ook vandaag reeds via het federale Beliris-programma. De Vlaamse inspanning voor Brussel is nodig maar zou wel wat meer herkenbaar mogen zijn.

Brussel heeft de Vlaamse investeringen niet alleen nodig voor zijn Europese opdracht maar ook voor het saneren van zijn eigen economie en arbeidsmarkt. De huidige werkloosheid is onaanvaardbaar.

Ik wil hier wel beklemtonen dat ik pleit voor Vlaamse investeringen, niet voor schenkingen. Investeringsbeleid impliceert onderzoek en opvolging van efficiëntie en effectiviteit, transparantie en democratische controle.

Doelstellingen en valkuilen

Als Vlaanderen staatkundig zijn eigen weg wil gaan moet Brussel hierin zijn plaats krijgen. Brussel moet hoofdstad van Vlaanderen blijven en Vlaanderen moet investeren in Brussel. Dit impliceert dat Brussel hoort bij Vlaanderen maar het zal onvermijdelijk een specifiek statuut krijgen. Dit statuut houdt rekening met de Vlaamse doelstellingen maar ook met de lokale democratie in Brussel. Ook moet men rekening houden met Wallonië. Het moet een win-situatie worden voor alle betrokkenen.

In nogal wat Vlaamse middens leeft de wens om Vlaanderen zo snel mogelijk zelfstandig of onafhankelijk te maken. Men wil de 'Brusselse knoop' dan ook snel doorhakken. Hierbij wil ik toch waarschuwen voor twee valkuilen, twee mogelijke toegevingen die men zou kunnen overwegen 'uit tijdsdruk' om de Vlaamse onafhankelijkheid snel binnen te halen:

- Brussel afstoten. België wordt gesplitst in twee staten: Vlaanderen en Wallo-Brux. Zonder Brussel wordt Vlaanderen iets als Ierland zonder Noord-Ierland. Technisch kan dit maar het Ierse voorbeeld toont genoeg aan dat het op termijn enkel nieuwe problemen zal veroorzaken.

- Allerlei eisen van de Franstaligen inwilligen om de Franstalige politieke klasse te paaien, bijvoorbeeld uitbreiding van het tweetalige gebied buiten de 19 gemeenten of afbouw van de positie van het Nederlands in Brussel zelf.

In beide gevallen zeg ik: dan nog liever de bestaande toestand!

Jan Degadt
Hoogleraar Economie K.U.Brussel
24 maart 2006

Aanbevolen literatuur

Ik heb de meeste hier geciteerde standpunten ook uitgewerkt in een bijdrage in '*Recht in Geschiedenis*', het Liber Amicorum Fernand Vanhemelryck, uitgegeven door het Davidsfonds.

Ik citeer hier en daar ook cijfers. Dit zijn noodzakelijk momentopnamen. Actualiseringen zijn onder meer te vinden op de volgende webstekken:

www.statbel.fgov.be

www.brussel.irisnet.be

www.vlaanderen.be

www.beliris.be

www.grootstedenbeleid.be

Men kan op deze webstekken ook de nodige beleidsteksten terugvinden.

Er bestaat een uitgebreide literatuur over de taalproblematiek, de hoofdstedelijke functie en over de belangengemeenschap Vlaanderen - Brussel. Men vindt overzichtsartikels in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (Lannoo, 1998)

Tip!

Over de huidige economische en politieke bindingen met inbegrip van statistisch materiaal kan men al het nodige vinden in het *Manifest voor een zelfstandig Vlaanderen in Europa* van de Denkgroep 'in de Warande'. Het Manifest kan besteld worden bij de "Denkgroep in de Warande", Zinnerstraat 1, 1000 Brussel. Prijs: € 17,90 exclusief verzendingskosten.

Over de auteur

Jan Degadt is hoogleraar aan de KU Brussel. Hij doceert er macroeconomie en statistiek in de Bachelorprogramma's. In de internationale programma's van de Ehsal te Brussel doceert hij "Macroeconomics" en "Entrepreneurship". Van 1998 tot 2002 was hij tevens directeur van het KMO-Studiecentrum waarbij hij auteur en co-auteur was van tal van publicaties over management en beleid met betrekking tot KMO's. Het KMO-Studiecentrum werd omgevormd tot het Studiecentrum voor Ondernemerschap KUB-Ehsal (SVO) en hij werd voorzitter van de Stuurgroep van dat nieuw opgerichte SVO. Naast zijn onderwijsopdrachten is hij ook betrokken bij nogal wat doctoraatscommissies en onderzoeksprojecten. Zo is hij mede-initiatiefnemer en lid van de Stuurgroep van BRIO, het Brussels Informatie- en Onderzoekscentrum dat een beheersovereenkomst heeft afgesloten met de Vlaamse Regering voor het uitvoeren van beleidsvoorbereidende onderzoeksprojecten en het opbouwen van een documentatiecentrum over het thema "Brussel".

Professor Jan Degadt volgt reeds lang de ontwikkelingen in de Brusselse economie en is daardoor ook goed geplaatst om het belang van Vlaanderen voor de toekomst van Brussel – en omgekeerd – op een juiste wijze in te schatten. Als expert was en is hij tevens lid van diverse adviesorganen en commissies buiten de universiteit zoals o.a. De Gewestelijke Ontwikkelingscommissie van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Jan Degadt woont in Vlaanderen – namelijk in Dilbeek – en werkt in Brussel. Hij neemt actief deel aan het brede maatschappelijk leven en zo is hij ook een van de Peters van de petitie "Wij zijn BOOS – Brussel Ook Onze Stad": zie ook www.b-o-o-s.be.

Reacties op dit opinieartikel

Het opinieartikel van Jan Degadt geeft een goed overzicht en inzicht in een aantal belangrijke aspecten m.b.t. "de Brusselse situatie". De auteur onderstreept ook duidelijk de noodzaak van een belangengemeenschap Vlaanderen – Brussel zowel voor Brussel als voor Vlaanderen. Het gaat om gezichtspunten die van fundamenteel belang zijn in de eerste plaats voor de toekomst van Brussel zelf; maar ook voor de toekomst van de onafhankelijke staat Vlaanderen. Die onafhankelijkheid is onafwendbaar en wordt nu reeds gesteund door een meerderheid van de Vlamingen (Zie *De Stemmenkampioen* met zijn uitgebreide panel). Een onafhankelijk Vlaanderen zal er sneller komen dan velen vandaag veronderstellen. Daarom is pro-actief denken en aanpakken met betrekking tot Brussel cruciaal: nu, niet morgen!

Ook andere prominenten zullen in de "opinieclub" van onze webstek www.vlaanderen-onafhankelijk.be hun gezichtspunten naar voren brengen. Reacties op het opinieartikel van Jan Degadt kunt u steeds zenden naar info@vlaanderen-onafhankelijk.be. Wij bezorgen een kopie van uw reactie aan de auteur.

